

بنام خدا   سوالات متن درس ۱۹ هفتم

۱. آریایی ها چه کسانی بودند؟
چهار هزار سال پیش کسانی که خود را آریایی می نامیدند از شمال دریای خزر به جنوب مهاجرت کردند.

۲. سه قوم بزرگ آریایی ها را نام ببرید؟
مادها پارس ها پارت ها

۳. علت ضعیف بودن مادها چه بود؟
چون به صورت پراکنده زندگی می کردند ضعیف بودند و هر چند وقت یک بار آشوری ها به آنها حمله می کردند.

۴. دهیوک چگونه به فرمانروای ماد انتخاب شد؟
به دلیل خوش رفتاری و عدالت خواهی بین همه قبیله ها محبوبیت داشت.

۵. پایتخت مادها کجا بود؟
هگمتانه همدان امروزی

۶. اولین حکومت قدرتمند ایران چه بود؟
مادها

۷. بنیانگذار سلسله هخامنشیان چه کسی بود؟
کوروش

۸. کوروش چگونه به قدرت رسید؟
پادشاه مادها را در جنگی شکست داد و به قدرت رسید.

۹. کوروش چگونه قلمرو خود را گسترش داد؟
او بابل عراق امروزی و لیدی ترکیه امروزی را تصرف کرد و قلمرو خود را از خلیج فارس تا دریای مدیترانه گسترش داد.

۱۰. کوروش با مردم سرزمین های فتح شده چگونه رفتار می کرد؟
با نرمی و عدالت رفتار می کرد مورخان این موضوع را از منشوری که از او به جای مانده در یافته اند.

۱۱. معروف ترین پادشاه هخامنشیان بعد از کوروش چه کسی بود؟
داریوش بزرگ

۱۲. داریوش چگونه توانست حکومت هخامنشیان را قدرتمند سازد؟
داریوش و اراده با شورشیان جنگید و آنها را شکست داد و توانست حکومت هخامنشیان را قدرتمند سازد.

۱۳. داریوش پس از پیروزی بر دشمنان چه دستوری داد؟
دستور داد نقش برجسته‌ای به یاد پیروزی های او در جنگ با دشمنان در دامنه کوه بیستون جاری کنند.

۱۴. چرا حکومت هخامنشیان را می‌توان اولین امپراطوری جهان نام برد.
چون در زمان کوروش و داریوش قلمرو هخامنشیان بیشتر کشورهای آن روز را در بر می‌گرفت.

۱۵. بهانه اسکندر مقدونی برای حمله به ایران چه بود؟
چون در یکی از جنگ ها هخامنشیان آن را تصرف کرده بود اسکندر مقدونی برای انتقامجویی به ایران حمله کرد و هخامنشیان را شکست دادند و ایران را فتح کردند.

۱۶. اسکندر کدام شهر را تصرف کرد و عاقبت او چه شد؟
علاوه بر ایران مصر و قسمتی از هندوستان را تصرف کرد اما در اوج جوانی در اثر بیماری درگذشت.

۱۷. پس از مرگ اسکندر ایران به دست چه کسی افتاد؟
سلوکوس

۱۸. چرا مردم ایران با سلوکیان مبارزه می کردند؟
چون ایرانیان سلوکیان را بیگانه می شمردند و همواره با سلوکیان مبارزه می کردند.

۱۹. اشک یا ارشک چه کسی بود؟
رنیس یکی از قبایل پارت بود او توانست با قبایل دیگر متحد شود و با سلوکیان جنگ کند و قسمتی از ایران را آزاد کند.

۲۰. موسس سلسله اشکانیان چه کسی بود؟
اشک یا ارشک

۲۱. آخرین حکومت پس از ورود اسلام به ایران چه نام داشت؟
ساسانیان

۲۲. موسس سلسله ساسانیان چه کسی بود؟

اردشیر بابکان

۲۳. اقدامات شاپور اول چه بود؟

او وسعت قلمرو ایران را گسترش داد
امپراتوری روم شرقی والریانوس را شکست داد.

۲۴. سلسله ساسانیان چگونه به پایان رسید؟

با حمله اعراب مسلمان و شکستهای متعدد سپاهیان ساسانی سرانجام یزدگرد سوم به قتل رسید و
در سال ۶۵۱ میلادی
سلسله ساسانیان به پایان رسید.

۲۵. آخرین پادشاه ساسانی چه کسی بود؟

یزدگرد سوم

۲۶. مبدا تاریخ هجری چیست؟

هجرت پیامبر از مکه به مدینه

۲۷. تاریخ میلادی چیست؟

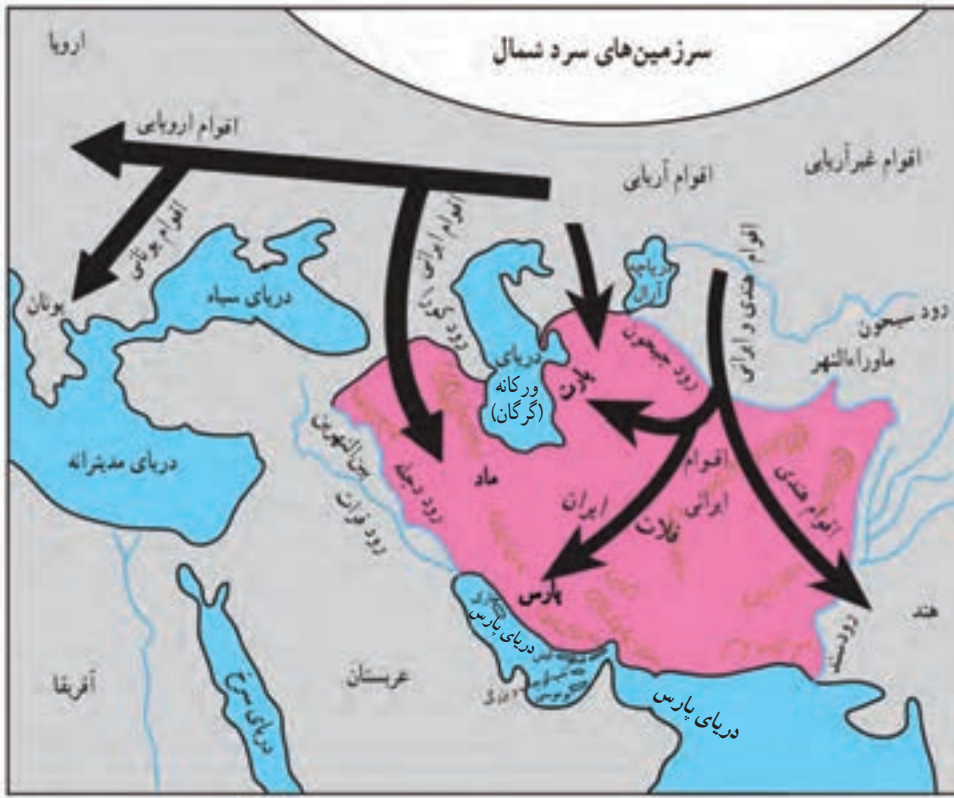
تولد حضرت مسیح

۲۸. سلسله های ایران باستان را به ترتیب نام ببرید؟

مادها هخامنشیان سلوکیان اشکانیان ساسانی

تهیه کننده رضا غیبی دبیر مطالعات ناحیه دو ارومیه

درس ۱۹ آریایی‌ها و تشکیل حکومت‌های قدرتمند در ایران

در فصل قبل خواندید که هزاران سال پیش در بخش‌های مختلف ایران، اقوام مختلفی زندگی می‌کردند و تمدن‌هایی در نواحی مختلف به وجود آمده بود.

۱ برخی مورخان معتقدند که حدود چهار هزار سال پیش، مردمانی کوچ‌نشین که خود را «آریایی» می‌نامیدند از مناطق شمال دریای خزر به تدریج به سمت جنوب مهاجرت کردند. آریایی‌ها دولت‌های بزرگی در ایران تشکیل دادند و صدها سال در ایران حکومت کردند.

۲ به نقشه توجه کنید. سه قوم بزرگ آریایی؛ مادها، پارت‌ها و پارس‌ها بودند.

هر کدام از این سه قوم بزرگ در کدام بخش ایران سکونت گزیده بودند؟

پس از مهاجرت آریایی‌ها به ایران سلسله*های بزرگی در ایران، حکومت کردند.

۳

مادها، نخستین حکومت آریایی در ایران

قبایل ماد در شمال غرب و غرب ایران به صورت پراکنده زندگی می‌کردند. همین امر موجب شده بود که آنها ضعیف باشند و هر چند وقت یک‌بار همسایه‌های قدرتمندشان مانند آشوری‌ها به آنها حمله می‌کردند و اموالشان را به غارت می‌بردند.

۴

در یکی از قبایل ماد، فردی به نام دَهِیوِک^۱ زندگی می‌کرد که به دلیل خوش رفتاری و عدالت‌خواهی بین همهٔ قبیله‌ها محبوبیت داشت. سرانجام سران قبایل تصمیم گرفتند او را به عنوان فرمانروا انتخاب کنند.

۵ دَهِیوِک بر فراز تپه‌ای در شهر هگمتانه (همدان امروزی) قلعه‌ای ساخت و آنجا را به پایتختی خود انتخاب کرد. مادها به تدریج قدرتمند شدند و بر دشمنان خود غلبه کردند. بدین ترتیب حکومتی قدرتمند در ایران به دست مادها پایه‌گذاری شد.

۶

۱- نام دَهِیوِک در برخی از کتاب‌ها به اشتباه دیاکو نوشته شده است.

هخامنشیان، امپراتوری قدرتمند

پارس‌ها گروه دیگری از آریایی‌ها بودند. رئیس یکی از قبایل مهم پارس، فردی به نام هخامنش بود. کوروش بنیان‌گذار سلسله هخامنشیان از نوادگان هخامنش بود. کوروش توانست آخرین پادشاه مادها را در جنگی شکست بدهد و حکومت آنان را سرنگون کند.

مشنور کوروش که اکنون در موزه لندن در کشور انگلستان نگهداری می‌شود و پژوهشگران موفق شده‌اند آن را بخوانند.

سوال ۱۰ برای مطالعه

فعالیت

۱- یک اطلس جغرافیایی به کلاس بیاورید. به نقشه قلمرو هخامنشیان در صفحه ۱۲۶ کتاب توجه کنید و سپس بگویید کدام یک از کشورهای امروزی، در زمان هخامنشیان جزء قلمرو ایران بودند.

کوروش در دوران حکومت خود، پیروزی‌های زیادی به دست آورد. او بابل (عراق امروزی) و لیدی (ترکیه امروزی) را تصرف کرد و قلمرو ایران را از خلیج فارس تا دریای مدیترانه گسترش داد.

بعد از کوروش، پادشاهان دیگری از هخامنشیان به سلطنت رسیدند که معروف‌ترین آنها «داریوش بزرگ» است. او زمانی به سلطنت رسید که در بیشتر قلمرو هخامنشیان، شورش‌ها و نابسامانی‌هایی شکل گرفته بود. داریوش با عزم و اراده با شورشیان جنگید و آنها را شکست داد و موفق شد دوباره حکومت هخامنشیان را قدرتمند سازد.

پس از این پیروزی‌ها، داریوش دستور داد تا نقش برجسته‌ای به یاد پیروزی‌های او در جنگ با دشمنان بر دامنه کوه بیستون حجاری کنند.

به طور کلی در زمان کوروش و داریوش، قلمرو جغرافیایی هخامنشیان، بیشتر کشورهای مهم آن روز را در بر می‌گرفته است. به همین دلیل می‌توان از حکومت هخامنشی به عنوان نخستین امپراتوری جهانی یاد کرد.

سنگ نگاره و کتیبه داریوش هخامنشی در بیستون: داریوش در کتیبه بیستون از ۲۳ ایالت تحت فرمان خود نام برده است، مانند پارس، خوزیا (خوزستان)، بابل، مصر، اریابه (عربستان)، ارمنیا (ارمنستان) و... این سنگ نگاره در نزدیکی شهر کرمانشاه قرار دارد.

فعالیت

۲- به تصویر نقش برجسته بیستون دقت کنید. به نظر شما چرا شاهان دستور می دادند چنین نقش برجسته‌هایی روی سنگ‌ها

کنده شود؟

۱۵

سلوکیان، حکومتی بیگانه

در زمان هخامنشیان، جنگ‌های متعددی بین ایران و یونان رخ داد. در یکی از این جنگ‌ها سپاهیان هخامنشی آتن را برای مدت کوتاهی تصرف کردند. هنگامی که فرماندهی به نام اسکندر مقدونی در یونان به قدرت رسید، حکومت هخامنشی ضعیف و ناتوان شده بود. اسکندر از این موقعیت استفاده کرد و یونانیان را به انتقام جویی از ایرانیان فرا خواند. سپاهیان تحت فرمان او در چند جنگ، سپاه هخامنشی را شکست دادند و ایران را فتح کردند. در نتیجه حمله اسکندر، بسیاری از شهرهای ایران از جمله تخت جمشید به آتش کشیده شد.

۱۶

اسکندر علاوه بر ایران، مصر و قسمت‌هایی از هندوستان را تصرف کرد. او سرانجام در جوانی و در اوج کشورگشایی بر اثر بیماری درگذشت.

پس از مرگ اسکندر، قلمرو پهناور او میان سردارانش تقسیم شد. ایران به دست سلوکوس، یکی از سرداران او افتاد. وی سلسله سلوکیان را تأسیس کرد.

۱۷

سردیس اسکندر مقدونی

سکه با نقش اسکندر مقدونی

۱۸

ایرانیان سلوکیان را بیگانه می‌شمردند و به شکل‌های مختلف با آنان مخالفت و مبارزه می‌کردند.

اشکانیان و بیرون راندن بیگانگان

مجسمه مرد پارتی (اشکانی)

همان‌طور که پیش‌تر خواندید، پارت‌ها نیز یکی از اقوام آریایی بودند. رئیس یکی از قبایل پارت ملقب به «اشک» یا «اژشک» با هدف مقابله با سلوکیان، پارتیان و دیگر اقوام ایرانی را متحد کرد. او با استفاده از اختلافات سلوکیان توانست قسمت‌هایی از ایران را آزاد کند. مورخان وی را مؤسس سلسله اشکانی می‌دانند.

۱۹

جانشینان اشک به مبارزه با سلوکیان ادامه دادند و موفق شدند به تدریج سایر مناطق ایران را نیز از سلطه سلوکیان نجات دهند. به این ترتیب در زمان فرمانروایی مهرداد دوم، حکومت اشکانی به امپراتوری قدرتمندی تبدیل شد. اشکانیان پس از آن به مدت چندین قرن با تمام توان در برابر هجوم سپاه نیرومند روم ایستادند و اجازه ندادند بار دیگر بیگانگان بر میهن ما مسلط شوند.

۲۱

ساسانیان، آخرین حکومت ایران باستان

آخرین حکومت پیش از ورود اسلام به ایران سلسله ساسانیان است. اردشیر بابکان از خاندان ساسان، مؤسس این سلسله است که بر علیه اشکانیان قیام کرد. یکی از مهم‌ترین پادشاهان ساسانی، شاپور اول است. در زمان او وسعت قلمرو ایران بسیار زیاد شد. او توانست امپراتور روم (والریانوس) را شکست دهد.

۲۲

۲۳

۲۵

با حمله مسلمانان و شکست‌های متعدد سپاهیان ساسانی، سرانجام با قتل یزدگرد سوم آخرین پادشاه ساسانی به دست آسیابانی ایرانی، این سلسله در سال ۶۵۱ میلادی به پایان رسید. با ورود اسلام به ایران، دوره جدید و باشکوهی از تاریخ و تمدن ایران پایه‌گذاری و آغاز گردید. شما در سال آینده با فتح ایران و چگونگی پذیرش و علل استقبال مردم ایران از دین اسلام آشنا می‌شوید.

۲۴

۱- چون لقب شاهان اشکانی، اشک بود، این سلسله به اشکانیان مشهور است.

بنای طاق کسری که بخشی از کاخ پادشاهان ساسانی بود و امروز در کشور عراق قرار دارد. سنگ نگاره پیروزی شاپور ساسانی بر والرین امپراتور روم در نقش رستم، استان فارس **۲۶**

نکته: در سال‌های قبل خواندید که مبدأ تاریخ ما مسلمانان هجرت پیامبر اکرم ﷺ از مکه به مدینه است و به آن تاریخ هجری گفته می‌شود. مورخان برای تعیین زمان رویدادهای پیش از اسلام از تقویم میلادی استفاده می‌کنند. مبدأ تقویم میلادی تولد حضرت مسیح ﷺ است و نشانه اختصاری آن حرف «م» است. برای تعیین زمان رویدادهای قبل از میلاد حضرت مسیح ﷺ نیز تقویم میلادی به صورت معکوس و با علامت اختصاری «ق.م» به کار می‌رود. برای مثال ۸۰۰ ق.م، بیانگر هشتصد سال پیش از میلاد مسیح است.

۲۸ در روی فلش بالا

در زمان اشکانیان بوده.

فعالیت

- ۳- خواندن خط زمان: بیشترین مدت زمان حکومت مربوط به کدام سلسله است؟ کدام سلسله‌ها به ترتیب در ایران حکومت کردند؟
- ۴- الف) هم اکنون از تولد حضرت مسیح ﷺ چند سال می‌گذرد؟
ب) از تأسیس حکومت اشکانی در ۲۴۸ ق.م چند سال می‌گذرد؟
پ) شاپور ساسانی در ۲۶۰ م. والرین امپراتور روم را شکست داد و به اسارت گرفت. محاسبه کنید چند سال پیش، این رویداد به وقوع پیوسته است.
- ۵- چرا مردم ایران سلوکیان را نمی‌پذیرفتند و با آنها مخالفت می‌کردند؟
- ۶- کاربرگه شماره (۱۸) قهرمانان ایران باستان را در کلاس تکمیل کنید.
- ۷- تحقیق کنید هم‌زمان با میلاد باشکوه حضرت محمد ﷺ چه اتفاقی در طاق کسری افتاد؟

۱۲۲ تهیه کننده: رضا غیبی دبیر مطالعات